

การศึกษาพฤติกรรมการใช้สมุนไพรเพื่อการดูแลสุขภาพของคนในชุมชนเครือข่ายป่าตะวันออก กรณีศึกษา บ้านนาอีสาน หมู่ 16 ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษากระบวนการเรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับการทำยาสมุนไพรที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเครือข่ายป่าตะวันออกซึ่งอยู่ภายใต้โครงการการพึ่งตนเองด้านสุขภาพบนฐานทรัพยากรชุมชน ศึกษา ระดับพฤติกรรมการใช้สมุนไพรเพื่อการดูแลสุขภาพ และเปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้สมุนไพรเพื่อการดูแลสุขภาพของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตาม เพศ อายุ รายได้ การเข้าร่วมเรียนรู้การทำยาสมุนไพรกับการไม่เข้าร่วมเรียนรู้การทำยาสมุนไพร การได้รับข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับยาสมุนไพร ความคิดเห็นต่อผลของการใช้ยาสมุนไพร และความคิดเห็นต่อการรักษาโรคด้วยยาสมุนไพร โดยใช้เทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างของการศึกษาเชิงคุณภาพ คือ คนในชุมชนเครือข่ายป่าตะวันออกที่เข้าร่วมเรียนรู้การทำยาสมุนไพรที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเครือข่ายป่าตะวันออกอย่างต่อเนื่อง จำนวน 21 คน และกลุ่มตัวอย่างของการศึกษาเชิงปริมาณ คือ คนในชุมชนบ้านนาอีสาน หมู่ที่ 16 ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ที่มีอายุมากกว่า 30 ปี จำนวน 230 คน ผลการศึกษากระบวนการเรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับการทำยาสมุนไพรที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเครือข่ายป่าตะวันออก พบว่ากระบวนการเรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับการทำยาสมุนไพรมี 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การรวมคน ผู้เข้าร่วมเรียนรู้การทำยาสมุนไพรมีการเชื้อเชิญ ชักชวน คนในชุมชนเครือข่ายป่าตะวันออกให้เข้ามาเรียนรู้การทำยาสมุนไพรที่ศูนย์การเรียนรู้ โดยมีปัจจัยส่งเสริมให้เกิดการรวม

คน ได้แก่ ปัญหาด้านสุขภาพ ความสนใจเกี่ยวกับยาสมุนไพรของผู้เข้าร่วมเรียนรู้ และความศรัทธาในตัวผู้ใหญ่วิบูลย์ เข้มเฉลิม 2) การร่วมคิด ผู้เข้าร่วมเรียนรู้การทำยาสมุนไพรมีการร่วมวางแผน กำหนดวันและเวลาการทำกิจกรรมการทำยาสมุนไพร และกำหนดแนวทางและวิธีการการจัดกิจกรรม 3) การร่วมทำ ผู้เข้าร่วมเรียนรู้เป็นผู้ลงมือปฏิบัติเองในทุกขั้นตอนของการปรุงยาสมุนไพร 4) การร่วมสรุปบทเรียน ผู้เข้าร่วมเรียนรู้ร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์การใช้ยาสมุนไพรในเวทีเครือข่าย และ 5) การร่วมรับผลการกระทำ ผู้เข้าร่วมเรียนรู้ร่วมรับผลการกระทำในด้านเศรษฐกิจ การจัดการทรัพยากรชุมชน การทำงานเป็นทีม และการเรียนรู้ศักยภาพของท้องถิ่น ผลการศึกษาระดับของพฤติกรรมการใช้สมุนไพรเพื่อการดูแลสุขภาพ ซึ่งแบ่งเป็นการใช้สมุนไพรเพื่อการรักษาสุขภาพและเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วย พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมการใช้สมุนไพรเพื่อการรักษาสุขภาพอยู่ในระดับปานกลาง และพฤติกรรมการใช้สมุนไพรเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยอยู่ในระดับน้อย เมื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้สมุนไพร พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีเพศต่างกันและอายุต่างกัน มีพฤติกรรมการใช้สมุนไพรเพื่อการรักษาสุขภาพและเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยไม่แตกต่างกัน กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ต่างกัน และกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับยาสมุนไพรจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในระดับปานกลาง เปรียบเทียบกับระดับมาก มีพฤติกรรมการใช้สมุนไพรเพื่อรักษาสุขภาพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในด้านการใช้สมุนไพรเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วย พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมเรียนรู้การทำยาสมุนไพร กับไม่เข้าร่วมเรียนรู้ มีพฤติกรรมการใช้สมุนไพรเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และยังพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ได้รับข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับยาสมุนไพรจากหนังสือพิมพ์ และวิทยุ ในระดับน้อย เปรียบเทียบกับระดับปานกลาง มีพฤติกรรมการใช้สมุนไพรเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

The aim of the research is to study the behavior in medicinal herbs usage for health care among people in the Eastern Forest Network Community. The community has a project on the use of community resources for self-reliance on health care. It was of interest to study the level of usage of studied group of people and to compare behavior of the usage among different sex, group of age, income, attendance in the workshop of learning group, level of receiving information from media about medicinal herbs usage, opinion on the benefit of the use and on the result of the treatment with herbal medicines. Study was done by qualitative and quantitative research. The methods of participating and non-participating observations, group discussion, non-formal interview and questionnaires were used. Studied group for qualitative study are 21 villagers in the Eastern Forest Network Community who have been attending the workshop on the preparation of herbal medicines at the Learning Center which is the activity of the project. For quantitative study, the villagers in Ban Na E-Sarn community, Moo 16, Thumbon Ta Kradan, Amphur Sanamchaikate, Chachoengsao Province who are 30 years old and more were used as studied group. Total numbers of this group were 230. Result revealed that the process in learning consists of 5 steps: 1) Gathering people: This is done by invitation, persuasion among villagers. The factors influencing them to join were their problems on health, their own interests and on the faith in Poo Yai Viboon who is the former head of the village. 2) Brain storming: Participants joining the learning group participate in planning for dates, methods and strategies and methodology of activities. 3) Participation in preparation of medicinal herbs: All participants have chance to have hands-on experience in the preparation and making medicinal herbs. 4) Participation in summary of the process: All participants exchange experiences in the use of herbal medicines and 5) Sharing the results from the activities: Participants share results in economics point of view, community resources management, team working and learning of the community potential. For the use of herbal medicines in health care, the author divided the use into 2 categories: the use for maintaining good health and the use to treat illness. Results showed that the studied group had moderate use of herbal to keep them in good health while the use for treating illness was at the low level. It was also showed that the behavior in usage to keep good health among people with different income was significantly different at $p < 0.05$. Groups of people who received information on the use and benefit of herbal medicines from health care personnel at moderate and high level also showed significantly different ($p < 0.05$) in the usage. For the use to treat illness, there was a significantly difference ($p < 0.01$) for the usage among people who have been attending and those who has never attended the workshop. Result also showed that group of people who received information from newspaper and radio at low level had significantly lower rate of usage than those who received information at moderate level ($p < 0.05$).